

temerarium nunc esse contradicere illi Concilio in priori sententia de incorporeitate Angelorum, non est, cur in præsentia hoc neget, quia modus ille loquendi Concilii ostendit sensum Ecclesiæ valde communem, cui postea concors sententia scholasticorum et posteriorum Patrum accessit, et ideo merito temeritatis argueretur, qui nunc oppositum doceret. Neque per hoc fit injuria antiquioribus Patribus, quia illis temporibus res erat magis controversa, minusque declarata. Potestque uno tempore propositio aliqua non esse temeraria et postea esse, interveniente Ecclesiæ auctoritate et communi conspiratione, ac consensu.

46. *Suadet ultima ratio.* — *Theodoretii argumenta frivola in contrarium.* — Ultimo possumus ratione suadere hanc veritatem, quæ non potest esse demonstrativa, quia res pendet ex voluntate DEI, et sine ulla dubitatione potuit Deus Angelos ante corpora creare, si voluisset et hoc negare, erroneum, et contra Dei omnipotentiam esset. Quia ex parte effectus nulla potest repugnantia cogitari, cum Angelus a corporibus non pendeat, ut optime divus Thomas docuit, quæst. 3, de Potentia, art. 19. Et ideo dixi supra, num. 6, frivola esse Theodoretii rationem, arguentis, Angelos non fuisse ante corpora creatos, quia non habuissent loca, in quibus reciperentur. Ac si indigeret Angelus loco corporali ad existendum, aut sine illo esse non posset. Quinimo etiam in corporibus est invalida illa ratio, alioqui nec cælum empyreum creari posset sine alio, in quo contineretur. Neque est efficacior alia ejusdem Theodoretii ratio, quod Angeli ante corpora non fuissent administratorii spiritus, quia non essent res corporales, quibus ministrarent, cum tamen Paulus dicat illos esse administratorios spiritus. Invalida (inquam) est ratio, quia esse administratores actu (ut sic dicam) non pertinet ad naturam Angelorum, sed ad summum aptitudinem, quia natura sua sunt intellectuales, Deo subditi et homine superiores, ex quibus aptitudo ad illud ministerium surgit, in quo sensu dixit Chrysostomus, hom. 8, in Gen., omnes Angelos esse ministros, et homil. 28, in Matth., addit, hanc esse proprietatem Angelicæ naturæ, utique aptitudinem. Nam actuale ministerium pendet ex voluntate Dei: et ideo potuit illos creare ante mundum, quando necessarium, vel etiam possibile non erat eorum ministerium, quia et tunc poterant Deum laudare, et pro tempore a Deo definito ad ministrandum esse parati. Alioqui neque ante hominem fuissent creandi, quia Paulus

dicit esse *administratorios spiritus in ministerium missos propter eos, qui hereditatem capiunt salutis*, cum tamen certum sit, antea fuisse creatos, quia non propter homines, sed propter se creati sunt.

17. *Ratio ostensiva ex D. Thoma.* — *A posteriori confirmatur.* — Ratio ergo propria est, quam attigit D. Thomas, quia Deus creavit hoc universum per modum unius perfecti artificii, ex variis partibus constantis: hoc autem universum, ut perfectum sit, ex corporalibus et spiritualibus rebus constare debet, ergo utraque produxit Deus ut partes universi, ideoque non produxit unam partem ante aliam, sed simul universum perfectum ex utraque constans. Et hæc sola ratio potest quasi a priori reddi ex parte intentionis Dei, ejusque omnipotentiae. Potestque ad hanc rationem confirmandam aliqua congruentia ex præcedentibus sumi, ut videre licet in Alense, 2 p., quæst. 19, memb. 3, art. 1. A posteriori vero id ostendi potest, quia quando Angeli peccaverunt, jam cæli creati erant, sed Angeli peccaverunt paulo post suam creationem, ergo non fuerunt ante cælum creati. Consequentia evidens est, tenetque etiam de cæteris Angelis, qui non peccaverunt, tum quia omnes simul creati sunt, nulla enim est probabilis ratio ponendi inter eos successionem in sua productione, tum quia primus Angelus inter peccantes creditur esse primus et perfectissimus in naturalibus inter omnes creatos, et ideo licet esset prius et posterior in Angelorum creatione, non esset verisimile, aliquem ante primum Angelum peccantem fuisse creatum, unde *initium viarum Dei* dicitur in Job: tum denique quia quando mali Angeli peccarunt, jam boni Angeli erant, quia illis restiterunt, et inter illos prælium ortum est, ut juxta unum sensum probabilem in Apocalypsi dicitur. Minor principalis argumenti supponitur ex infra dicendis de peccato Angelorum, ubi ostendemus, brevissimam fuisse morulam inter creationem et lapsum malorum Angelorum.

18. *Post creatum cælum peccarunt Angeli.* — Major autem sumitur ex variis Scripturæ locis. Nam Luc 10, ait Christus: *Videbam Satanam tanquam fulgur de cælo cadentem.* Quem locum de ruina Angelorum, cum peccarunt, et de cælo corporeo, a quo ceciderunt, exponit Hieronymus, lib. 3, in principio, et l. 6, in Isa., circa illa verba, cap. 14: *Quomodo cecidisti de cælo, Lucifer, quæ de eadem causa Angeli intelligit, et de cælo ad terram fuisse dicit, tacite de cælo corporeo ea interpretans, et de eodem ait,*

fuisse locutum Salvatorem, Luc 10, et ideo non dixisse, video, sed *videbam*. Estque hæc communis Patrum expositio, Cypriani, de cardinal. Christi operib., c. de Jejun. et tentat. Christi, et Gregorii, 23. Moral., c. 4, alias 7. Et Origenes, l. 1, Periar., c. 4, Prosper, in dimid. temp., c. 3, et Theodoretus, lib. 5, hæret. fabular., c. de diabolo, et sumitur ex Chrysostomo, hom. 3, de verb. Isai., et homil. 10, de Pœnitent. Favet Isidorus, lib. 1, de summo Bono, cap. 10, de diabolo dicens: *Mox ut creatus est, in superbiam erupit, et præcipitatus est de cælo.* Præterea hoc modo exponunt plures scholasticorum prælium magnum, quod in cælo factum dicitur, Apocalyps. 12, supponentes et Angelos malos peccasse in cælo, et sanctos Angelos eis restitisse, quod potuit etiam intendi in illo loco Apocalypsis, licet alius sensus de prælio, quod in Ecclesia gerunt Angeli pro salute hominum, magis litteralis sit. Hinc etiam Patres communiter sentiunt, Angelos creatos fuisse in cælo, ut in fine capituli dicam.

19. *Confirmatur secundo.* — Simile argumentum sumi potest ex loco, in quem detrusi sunt Angeli, qui de cælo ceciderunt, et a pœna, quam statim senserunt. Dicit enim Petrus, 2 epist., cap. 2: *Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos.* Quod aliis verbis dixit Judas: *Vinculis æternis sub caligine reservavit.* Ubi per infernum corporalem locum in hoc inferiori mundo constitutum Patres omnes intelligunt, sive ille sit proprius infernus sub terra existens, quem nomen tartari magis indicat, sive hunc aerem caliginosum, in quo dæmones versantur. Utrouque enim modo a sanctis exponitur, et uterque locus habitatio dæmonum est, infernus quasi propria et perpetua, hic vero aer ad tempus ex permissione propter exercitium hominum. Erant ergo jam isti loci inferi, quando Angeli peccaverunt. De pœna vero aperte dicit Christus, Matt. 25: *Ita in ignem æternum, qui paratus est diabolo et Angelis ejus.* Unde constat, statim punitos fuisse pœna ignis, imo indicat Christus, a principio fuisse paratum ignem illum pro his qui peccarent. Ita hæc loca exponit Augustinus, 11, de Civ., c. 33, et l. 21, c. 23, dicens: *peccasse Angelos, et in hujus mundi ima detrusos fuisse.*

20. *Ad primum testimonium in contrarium in numero quinto.* — Ad fundamenta contrariæ sententiæ facilis est responsio. Ad primum enim testimonium Job, Theodoretus, dicta q. 3, in Genes., admittit, inde colligi, creatos fuisse

Angelos, antequam astra fierent, ita enim ipse locum illum legit: *Quando creabam astra, laudabant me Angeli mei:* et Cassianus qui in illo festimonio fundabatur, ita legit: *Quando facta sunt simul sidera, laudaverunt me voce magna omnes Angeli mei.* Respondet autem Theodoretus inde non sequi, Angelos fuisse creatos ante mundum, quia astra facta sunt quarto die, et Angeli creati fuerunt in principio, et ita potuerunt optime laudare Deum, cum astra creabatur. Quod non solum verum est, sed etiam addere possumus, etiamsi astra creata fuerint a principio (quod probabile est de substantia eorum, ut tractatu secundo videbimus) nihilominus Angelos laudasse Deum in siderum creatione, quia ad hoc satis est, ut simul creati fuerint, quia laudatio opus est, quod in instanti fit, et ideo sicut vere dicitur sol illuminasse, quando creatus fuit, ita etiam est verum, Angelos laudasse Deum, quando creata sunt astra, vel cæli, aut lumen, imo, quod se creasset, statim Deum laudarunt. Verba autem illa, ut sunt in Vulgata, non egent expositione, quia non habent: *Quando facta sunt astra, sed, Cum melaudarent astra, etc.* Unde per astra ipsi Angeli intelligi facile possunt, qui etiam filii Dei dicuntur, ut videtur probabilius. Nihilominus tamen ex his verbis cum præcedenti contextu conjunctis clare colligitur, adfuisse Angelos, et laudasse Deum in ipsa rerum creatione et mundi formatione. Et ideo etiam hoc modo accomodanda est dicta responsio. Sic enim probant recte illa verba, fuisse creatos Angelos saltem, cum mundo corporeo, non vero ante illum.

21. *Respondetur ad secundum testimonium.* — Ad secundum testimonium ex Job 40, licet diversæ sint opiniones, an ibi sit sermo ad litteram de Lucifero vel de Elephanto, nunc admittimus loqui Deum de creatione Luciferi, quæ est etiam communior Patrum expositio, quos in illo loco copiose refert Pineda. Quo posito respondetur primo, Behemoth vocari principium viarum Dei, vel ordine durationis vel dignitatis, vel utraque ratione simul. Priori modo intelligendum est *principium* negative, quia nihil ante illum creatum est. Quia vero hoc non esset satis, ut ille diceretur principium potius, quam res aliæ cum illo concreatæ, merito additur altera ratio, quia inter ea, quæ in primo initio creata sunt, ille nobilior ac dignior fuit. Et sic dixit Gregorius, l. 32, Moral., c. 18, alias 24: *Principium viarum Dei Behemoth dicitur, quia cum cuncta creans ageret, hunc primum condidit, quem reliquis Angelis eminentiorem fecit.* Idem habet Beda, dicta quæst. 9,

ex variis. *Prius* (ait) *creatus existit ordinis praelatione, non temporis quantitate*. Quæ verba sumpsit ex Isidoro, dicto c. 10, l. 1, de Summo bono, ubi simul dicit, et Angelos ante omnem creaturam, et diabolus ante cæteros Angelos creatum esse: et statim declarat, dignitate intelligendum esse, non temporis quantitate, quod ad utramque comparationem referendum est.

22. *Respondetur ad tertium testimonium.* — Tertium testimonium ex capite primo ad Titum, exponendum est per aliud ejusdem Apostoli 2, ad Tim. 1: *Secundum propositum suum et gratiam quæ data est nobis in Christo Jesu ante tempora sæcularia*. Quod enim hic vocat *propositum*, ibi promissionem appellavit. Nam propositum Dei propter suam firmitatem, et certitudinem vim promissionis habere censetur. Et ideo sicut propositum Dei non supponit creatam rem, cum benefacere proponat, ita nec dicta promissio. Et ita exponunt ibi Ambrosius, Chrysostomus, Theophylactus, Anselmus et Augustinus 12, de Civit., cap. 16. Accedit, quod illa verba, *ante tempora sæcularia*, significant antecessorem ad omnia tempora, ac subinde æternitatem, quia ante omnia tempora non est nisi æternitas. Unde Chrysostomus, homil. 2, in 2, ad Tim., exponit, *hoc est, absque ullo principio*: et sequuntur Theophylactus, ac Theodoretus, Ambrosius, et cæteri, et Augustinus, lib. 3, Hypognosta, cap. 6, tractans locum ad Tim.: *Audis* (inquit) *tempora sæcularia, quando in Dei præscientia erat homo et non in sæculo, quia nondum erat sæculum*. Dicitur ergo Deus promisisse ante tempora sæcularia, id est, et æternitate, ergo non potuit Angelis promittere, cum omnes supponamus, illos non fuisse in tota æternitate. Promisit ergo Deus sapientiæ suæ (ut sic dicam) et immutabili veritati suæ, quod idem est, ac prædefiniendo, seu prædestinando proposuisse.

23. *Pauli locus etiam de promissione propria acceptus non concludit.* — Sed demum sermonem esse de propria promissione ad extra, certe non posset etiam hoc modo intelligi de propria promissione Angelis facta, nullibi enim legimus, Deum promisisse Angelis, sed daturum gratiam, aut vitam æternam hominibus, neque talis promissio ad Angelos, eorumve statum pertinebat. Promisit autem hominibus statim in principio mundi, cum spem salutis et Redemptoris Adæ revelavit et Evæ dixit: *Ipsa conteret caput tuum*. Quod si velimus de hac promissione locum exponere illud *ante tempora sæcularia*, non ita est accipien-

dum, ut æternitatem significet, neque etiam, ut indicet aliqua tempora, quæ fuerint ante totum nostrum hoc tempus, sed ita, ut sæcularia tempora dicantur omnia sæcula et curricula annorum, quæ in toto præterito tempore fuerunt. Sic enim dixit Augustinus, lib. contra Priscilianistas, cap. 6, dicta esse ibi tempora sæcularia illa, ante quæ nulla tempora præcesserunt. Dicitur autem illa promissio facta ante omnia ista sæcula, non quia fuerit facta ante initium eorum, sed quia in ipso initio facta est, antequam aliquod hujus temporis sæculum decurrisset. Hæc enim significatio non est extra illius phrasim proprietatem, quæ ambigua est propter variam significationem vocis Græcæ *αἰών*, quæ et seculum, et ævum, et æternitatem significat, ut latius tradit Augustinus 16, de Civit., cap. 26, et latius tractatum est in disp. 50 Metaphysicæ.

24. *Respondetur ad rationem in eodem numero quinto.* — Denique ratio ultimo loco inducta, qua Cassianus utitur vel probat, Angelos fuisse æternos, vel nihil probat. Unde cum primum etiam a Cassiano et aliis non admittatur, immerito illa ratione utuntur, ut Theodoretus, dicta quæst. 3, recte notavit. Major probatur, quia si Angeli in alicujus temporis initio creati sunt, etiamsi illud fuerit ante principium nostri temporis, ad illam creationem Angelorum præcessisset æternitas; ergo per totam illam et per infinita sæcula, quæ in illa esse potuissent, fuit Deus quasi solitarius sine laudatoribus, et sine suæ bonitatis communicatione. Si ergo hoc reputatur inconveniens, dicantur Angeli creati ab æterno, si autem inconveniens non est, nullum etiam erit, quod Angeli non extiterint usque ad mundi corporis creationem; quia licet antea fuissent creati, solum esset per finitam durationem, quæ ad infinitatem æternitatis quasi nihil reputatur. Præsertim quia quocumque initio tam Angelorum, quam cælorum dato, vel concepto, ante potuisset Deus tam Angelos, quam homines creare et sola Dei voluntate tale, vel tale initium determinatur. At vero supposito, quod nihil ab æterno creare Deus decrevit, nihil interest in hoc, vel illo puncto, priori, vel posteriori, in tanta, vel illo duratione nostro concipiendi modo, res creaverit. Et ideo congruitas creandi Angelos simul cum mundo, vel ante illum, non ex parte Dei petenda est, sed ex parte ipsarum creaturarum; quia Deus tam bonus, ac beatus, sibi que sufficiens est, quando se ad extra non communicat, sicut dum creat et quando est sine sociis, quam cum mi-

riades illorum habet, ut in simili dixit Augustinus 2, de Civitate, cap. 5.

CAPUT IV.

UBI ANGELI CREATI FUERINT.

1. *Prima opinio Angelos fuisse creatos in cælo empyreo.*—In hoc puncto nihil nobis est aperte revelatum in Scriptura, vel definitum in Conciliis, vel communi consensu a Patribus traditum. Unde varii sunt dicendi modi. Primo enim scholastici communiter docent, omnes Angelos fuisse creatos in cælo empyreo, quia inde ceciderunt mali Angeli, ut colligitur ex testimoniis supra citatis, et cum casus fuerit fere immediate post creationem, non est verisimile alibi fuisse creatos, et illuc postea translatos fuisse, antequam peccarent; unde colligitur etiam sanctos Angelos ibi fuisse creatos, quia ubi mali peccaverunt, boni restiterunt et cum illis præliati sunt, eosque vicerunt, et inde expulerunt. Ita sentit divus Thomas, dicta quæst. 61, art. 4, et alii cum Magistro, in 2, de 2, Alensis 2 part., quæst. 19, membr. 3, art. 2, cum Glossa initio Genes., et Hugone in summarum sententiarum tractatu 2, cap. 1, et Beda, in principio Exaemer., tom. 4, (quod opus alii Junilio ascribunt): cujus verba supra allegavi, idemque sumi potest ex Hieronymo, lib. 6, in Isaia, cap. 14, dum sentit, Luciferum ab illo cælo cecidisse, dicens: *Unde ille descendit per superiorem, posse nos ascendere per humilitatem*.

2. *Secunda opinio Angelos fuisse creatos in aere.*—*Tertia opinio Bonos Angelos in cælo, malos in aere creatos fuisse.*—*Quarta opinio.*—Aliorum vero opinio præcedenti omnino opposita est, Angelos fuisse creatos sub omnibus cælis in regione aeris. Ita Rupertus, lib. 1, in Genes., cap. 11, quem sequitur Eugubinus, lib. 7, de perenni Philosophia, cap. 38. Sed illi ducuntur alia falsa sententia, quod Angeli corporei sunt, et quoad corpus ex aere formati; quod fundamentum postea evertemus. Alii vero non omnes Angelos in eodem loco creatos esse censent, sed bonos in cælesti loco, malos in hoc aere inferiori. Quam sententiam tractat Augustinus 3, Genes. ad litter., c. 10 et non improbat, sed tantum sub conditione dicit, si ita est, intelligendum id esse de altissima regione aeris, ad quam terræ exhalationes non ascendunt, et quæ sub nomine cæli in Scriptura comprehendit solet, et consequenter dicendum esse, ab illa regione Angelos

malos fuisse ejectos, et in inferiorem cecidisse. Denique alii docent, superiores Angelos in empyreo cælo creatos esse, ab illis vero discernunt Angelos inferiores, qui vel mortores sunt orbium, vel elementis præsumunt, quos in propriis locis inferioribus singulos creatos esse putant, quod sentit D. Thomas, dicto art. 4, ad. 2.

3. *Prima conclusio.*—*Angeli fuerunt creati intra hunc mundum corporeum.*—In re dubia unum videtur certum intra latitudinem opinionis, nimirum Angelos fuisse creatos intra hunc mundum corporeum, et in aliquo corpore, id est, cum præsentia, et indistantia ab aliquo determinato corpore. Probatur primo, quia in hoc conveniunt omnes dictæ opiniones, ac subinde Doctores omnes. Secundo quia, quæ ratione, vel congruentia non fuerunt creati ante corpora, debuerunt etiam intra mundum corporeum creari: nam est eadem ratio, scilicet, ut ostenderetur unitas, et perfectio unitas, et perfectio universi ex omnibus constantis, et quia cum aliquo ordine præsentia, vel causalitatis ad corpora creabantur.

4. *Secunda conclusio.*—*Angeli omnes fuerunt creati in eodem loco.*—Secundo verisimilius est, omnes fuisse creatos in eodem loco, seu in eadem regione, sive cæli, sive aeris. Probatur primo, quia hæc est communior sententia. Secundo, quia creati sunt per modum unius rei publicæ, et corporis mystici, et cum subordinatione inter se, sunt enim omnes ejusdem generis, et gradus, et fingere in hoc diversa genera Angelorum voluntarium est, ut in simili dixit Augustinus, lib. 11, Genes., ad litter., cap. 19. Tertio, quia nulla ratio probabilis disparitatis, aut differentia constitui potest. Nam inter bonos et malos ante commissum peccatum non debuit in hoc fieri discretio, tum quia illa fuisset quædam pœna imposita ante culpam, quod merito absurdum judicat Augustinus, lib. 11 Genes., cap. 17, tum etiam, quia locus confertur ab auctore naturæ, secundum naturæ, aut gratiæ conditionem, vel dignitatem, et inter malos Angelos fuerunt multi perfectiores in naturalibus, et gratia, quam boni. Nec etiam oportuit, Angelos, qui præsumunt cælis inferioribus, aut elementis, in eis creari, quia secundum propriam dignitatem, et naturam creari debuerunt, et postea distribui, quando reciperent ministeria. Maxime, cum neque motus cælorum, neque formatio elementorum simul inceperit.

5. *Tertia conclusio.*—*Non videtur probabile Angelos fuisse creatos in aere.*—Tertio